

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ВИСШИ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.bg

Изх. .... 1484 .....

Дата: 30.10.2019 г.

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
НА ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

СТ А Н О В И Щ Е

НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ
по тълкувателно дело №2/2019 г.

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

Във връзка с образуването по разпореждане на Председателя на Върховния касационен съд (ВКС) тълкувателно дело № 2/2019 г. на Общото събрание на Гражданската колегия (ОСГК) по поставения процесуален въпрос: „Допустима ли е молба по ЗЗДН за съдебна защита срещу нов акт на домашно насилие, следващ по време издадена в полза на същото пострадало лице заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН, с която спрямо същия ответник/извършител е наложена мярка по чл. 5 ЗЗДН, чийто срок не е изтекъл?“

Висшият адвокатски съвет изразява следното становище:

Съгласно дефиницията на чл. 2, ал. 1 от Закона за защита от домашното насилие, домашно насилие е **всеки акт** на физическо, сексуално, психическо,

емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права. Защитата на пострадалото лице от всеки акт на домашно насилие е приоритет на гражданския Закон за защита от домашното насилие.

При твърдение за извършен акт на домашно насилие, пострадалото лице има право да потърси защита по реда на ЗЗДН, като съдът разполага с възможността да издаде или да откаже издаването на заповед за защита. В случай че съдът уважи молбата за защита, издава заповед за защита и налага една или повече мерки от изчерпателно разписаните в чл. 5, ал. 1 ЗЗДН.

Когато молбата съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, районният съд в закрито заседание без призоваване на страните издава заповед за незабавна защита в срок до 24 часа от получаването на молбата. Със заповедта за незабавна защита съдът отново налага една или повече защитни мерки от изчерпателно разписаните в чл. 5, ал. 1 ЗЗДН. Заповедта за незабавна защита не подлежи на обжалване и **има действие до издаването на заповедта за защита** или на отказа на съда (арг. чл. 19 ЗЗДН).

Мерките за защита от домашното насилие са следните:

1. задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие;
2. отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за **срок, определен от съда**;
3. забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице **при условия и срок**, определени от съда;
4. временно определяне местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, **при условия и срок**, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето;
5. задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми;
6. насочване на пострадалите лица към програми за възстановяване.

Законодателят е предвидил мерките по чл. 5, ал. 1, т. 2, 3 и 4 ЗЗДН да бъдат налагани със срок на действие от 3 до 18 месеца, чиято продължителност се определя от съда, издаващ заповедта за защита.

Мярката по чл. 5, ал. 1, т. 1 ЗЗДН „задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие“ е обща мярка, която законодателят не е обвързал със срок. Като оттук следва и че веднъж наложена тази мярка има безсрочно действие.

Мерките по чл. 5, ал. 1, т. 5 и 6 от ЗЗДН, почти не се налагат и се явяват неприложими, тъй като в много райони не се поддържат центрове, които да предоставят подобни програми.

В чл. 6 и чл. 7 от Правилника за прилагане на ЗЗДН е предвидено, че полицейските органи следят за изпълнението на заповедта за защита, когато с нея е наложена мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от ЗЗДН, като в случай че след проверка установят нарушение на заповедта или предприемат действия съгласно НПК или съставят предупредителен протокол по ЗМВР, когато нарушението не съставлява престъпление.

В чл. 296 от НК законодателят е разписал и самия състав на престъплението, като гласи „**Който** попречи или осуети по какъвто и да е начин изпълнението на съдебно решение или **не изпълни заповед за защита от домашното насилие** или Европейска заповед за защита, се наказва с лишаване от свобода до три години или глоба до пет хиляди лева.“

На теоретично ниво е осигурена защитата на пострадалите лица, както и е създаден механизъм за следене на изпълнението на предприетите защитни мерки. Доколко е ефективен обаче този механизъм и как реално се осигурява защитата на пострадалите лица е въпрос, който е въвн от обсега на настоящото обсъждане. Но справката за осъдителните решения по чл. 296 НК показва неособено завишена полпулярност на подобни производства.

През призмата на поставения процесуален въпрос:

В поставения за разглеждане процесуален въпрос следва да бъдат обсъдени следните елементи:

1. Нов акт на домашно насилие:

Първата част на въпроса: „Допустима ли е молба по ЗЗДН за съдебна защита срещу **нов акт на домашно насилие**, следващ по време издадаена в полза на същото пострадало лице заповед за защита ...“ се отнася за търсене на защита срещу новонастъпил акт на домашно насилие, срещу който да не е била търсена до момента защита по реда на ЗЗДН, в производството по което вече е издадена заповед за защита срещу предходни актове на насилие. Нито

актът следва да е бил разглеждан от съд, нито пък интензитетът на упражненото насилие, нито опасността, която се създава за пострадалото лице.

В чл. 4, ал. 1 ЗЗДН законодателят е предвидил, че пострадалото лице има право да се обърне към съда за защита в случай на домашно насилие. А чл. 2, ал. 1 ЗЗДН определя като домашно насилие всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права.

Оттук се достига до извода, че за всеки отделен акт на домашно насилие пострадалото лице има право да се обърне към съда за защита.

2. Наличие на вече издадена и действаща заповед за защита:

Втората част на въпроса „...следващ по време издадена в полза на същото пострадало лице заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН“ предполага завършило съдебно производство с влязъл в сила съдебен акт и издадена заповед за защита. При тази формулировка се изключва обстоятелството дали има издадена и действаща по отношение на същия извършител заповед за незабавна защита, която има действие докато е висящо производството по ЗЗДН пред съда.

3. Срок на действие на мерките за защита:

Третата част от въпроса „наложена мярка по чл. 5 ЗЗДН, чийто срок не е изтекъл“: при издаване на заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН съдът задължително постановява една или повече мерки за защита от изброените в чл. 5, ал. 1 ЗЗДН. Съдът е свободен да прецени във всеки отделен случай какви мерки за защита да наложи и с какъв срок да ги обвърже. Както посочихме по-горе със срок се налагат само мерките по чл. 5, ал. 1, т. 2, 3 и 4 ЗЗДН. Това обстоятелство стеснява периметъра, като единствената хипотеза, при която имаме едновременно и наложена мярка по чл. 5 ЗЗДН и неизтекъл срок на действие на тези мерки е мерките да са по чл. 5, ал. 1, т. 2, 3 и 4 ЗЗДН, тъй като само те са обвързани със срок.

Предвид тези обстоятелства се оказва, че основният въпрос е какво е нивото на ефективност на защитата, гарантирано от наложената защитна мярка и за какъв срок има действие. В случаите когато са наложени защитни мерки по чл. 5, ал. 1, т. 2, 3 и 4 ЗЗДН, съдът е предоставил най-високо ниво на закрила. Същите мерки имат максимален срок на действие 18 месеца. При

тези случаи едно ново производство по реда на ЗЗДН, в рамките на този срок, не може да доведе до по-ефективна защита, нито пък ще предложи още по-задълбочена превенция и закрила на пострадалото лице.

По друг начин обаче изглежда хипотеза, в която наложената и действаща мярка е единствено по т. 1, ал. 1, чл. 5 ЗЗДН (задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие). На практика тази мярка се постановява най-често като обща защитна мярка, която има по-скоро препоръчителен характер, а неизпълнението ѝ трудно се установява от полицейските органи. Сама по себе си е неефективна, когато е наложена самостоятелно. Мярката не е ограничена със срок, следователно тя има безсрочно действие. Респективно, след като веднъж е наложена тази мярка, и в случай че се възприеме, че молба по ЗЗДН за съдебна защита срещу нов акт на домашно насилие не би била допустима предвид безсрочното действие на мярката по т. 1, ал. 1, чл. 5 ЗЗДН, то пострадалото лице не би имало право да търси отново защита срещу нов акт на насилие, извършено от същия извършител. Единствената възможност, с която пострадало лице в тази хипотеза би разполагало, е да се обърне към полицейските органи, които в случай че след проверка на сигнала установят нарушение на заповедта или могат да предприемат действия съгласно НПК или да съставят предупредителен протокол по ЗМВР, когато нарушението не съставлява престъпление (арг. чл. 6 и чл. 7 ППЗЗДН). В този случай пострадалото лице никога няма да може да получи дължимата му се спешна, незабавна, ефикасна и адекватна защита чрез налагане на мерките по чл. 5, ал. 1, т. 2 и 3 ЗЗДН, дори и при наличие на сериозна опасност за живота и здравето му. А в случай на образуване на наказателно производство за неизпълнение на заповедта, пострадалото лице евентуално да се ползва от възможностите, които НПК предоставя (чл. 67, ал. 1 НПК).

Базирано на посочените обстоятелства и с оглед формулировката на процесуалния въпрос считаме, че следва да бъде процесуално допустима молба за защита от домашно насилие за всеки последващ акт на насилие, в случай че наложените и действащи към момента на търсене на защитата мерки не включват мерките, които предоставят най-високо ниво на защита на пострадалото лице по чл. 5, ал. 1, т. 2 (отстраняване от съвместното жилище) и/или т. 3 ЗЗДН (забрана за доближаване на пострадалото лице), тъй като само при тези случаи има възможност евентуално да бъдат наложени допълнителни мерки, които да гарантират по-ефективна и по-адекватна защита на пострадалото лице.

С оглед пълнота на изложението отбелязваме и друг аргумент - технически елемент, който е извън процесуалното значение. Няма институция на територията на Република България, която да поддържа централизирана база данни, в която да са регистрирани издадените и/или действащи заповеди за незабавна защита и заповеди за защита, срещу кои лица са издадени, кои са защитените лица, какви мерки са наложени, с какъв срок са тези мерки, кога влизат в сила и кога изтича тяхното действие. Предвид възможността, която дава чл. 7 от ЗЗДН компетентен да наложи мярка за защита е районният съд по постоянния или настоящия адрес на пострадалото лице. Тоест пострадалото лице може да избере пред кой съд да депозира молбата си за защита. Това обстоятелство пък от своя страна предполага и възможността за различните актове на насилие да се търси защита от различни съдилища. Следователно е необходимо при всяка депозирана молба за защита съдът служебно да проверява и да събира информация относно наличието или липсата на издадените и/или действащи заповеди за незабавна защита и заповеди за защита, срещу кои лица са издадени, кои са защитените лица, какви мерки са наложени, с какъв срок са тези мерки, кога влизат в сила и кога изтича тяхното действие. **Наред с това съдът пък дължи спешно произнасяне по всяка една молба за защита и дължи гаранция, че предоставя адекватна и ефективна защита на пострадалото лице в кратък срок.** Такава възможност засега дава единствено и само Законът за защита от домашното насилие срещу всеки отделен акт на насилие.

Предвидената в чл. 1, ал. 2 от ЗЗДН възможност за ангажиране и на наказателната отговорност на извършителя не изключва необходимостта от вземането на бързи и адекватни мерки по ЗЗДН за защита на пострадалото лице. Защитата, която се предоставя по наказателен ред, не предоставя защита срещу всеки акт на насилие. Домашното насилие само по себе си не е състав на престъпление, а бе добавено само като квалифициран състав на други престъпления, извършени в условията на домашно насилие (арг. чл. 116, ал. 1, т. 6 а, чл. 131, ал. 1, т. 5а, чл. 142, ал. 2, т. 5а, чл. 142а, ал. 4, чл. 143, ал. 3, чл. 144, ал. 3, чл. 144а, ал. 3 НК). Дефиницията, която бе възприета в чл. 93, т. 31 НК, а именно: *„Престъплението е извършено "в условията на домашно насилие", ако е предшествано от системно упражняване на физическо, сексуално или психическо насилие, поставяне в икономическа зависимост, принудително ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права и е осъществено спрямо възходящ, низходящ, съпруг или бивш съпруг, лице, от което има дете, лице, с което се намира или е било във*

фактическо съпружеско съжителство, или лице, с което живеят или е живяло в едно домакинство.“ поставя изискване за наличие на системност на актовете на насилие. Системността изключва възможността срещу всеки акт да може да бъде осигурена защита.

Защитата, която предоставя гражданският закон с възможността за налагането на спешни мерки за защита, и то срещу всеки акт на насилие, и към момента остава най-ефективният способ за защита на пострадалите лица.

С оглед на необходимостта да бъде изпълнено позитивното задължение на държавата, в лицето на съда, да предостави незабавна защита на пострадалите от домашно насилие лица, като гарантира взимането на спешни, адекватни и ефективни мерки за защита срещу всеки акт на домашно насилие, то становището на Висшия адвокатски съвет по поставения процесуален въпрос, е че следва да бъде процесуално допустима молба за защита от домашно насилие срещу нов акт на домашно насилие, в случай че наложените и действащи към момента на търсене на защитата мерки не включват мерките, които предоставят най-високо ниво на защита на пострадалото лице по чл. 5, ал. 1, т. 2 (отстраняване от съвместното жилище) и/или т. 3 ЗЗДН (забрана за доближаване на пострадалото лице), тъй като само при тези случаи има възможност евентуално да бъдат наложени допълнителни мерки, които да гарантират по-ефективна и по-адекватна защита на пострадалото лице.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА